

ANNA KOSTECKA-SADOWA

Instytut Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk, Kraków

**WYBRANE TENDENCJE SŁOWOTWÓRCZE W POLSZCZYŹNIE
POŁUDNIOWOKRESOWEJ NA PRZYKŁADZIE MOŚCISK I OKOLIC
(UWAGI O ZJAWISKACH SŁOWOTWÓRCZYCH W JĘZYKU POLAKÓW
POŁUDNIOWOKRESOWYCH)**

Słowa kluczowe: słowotwórstwo, gwara, polszczyzna południowokresowa, zapożyczenia.

Celem tego artykułu jest przedstawienie charakterystycznych zjawisk słowotwórczych występujących w języku Polaków posługujących się na co dzień językiem polskim, zamieszkałych na terenach południowokresowych. Zajmuję się tutaj wybranymi morfemami, które różnicują badany teren, a zakres ich jest inny niż w języku ogólnym.

Mościska to miasto powiatowe na Ukrainie położone 70 km na zachód od Lwowa i 28 km na wschód od Przemyśla. Należy do obwodu lwowskiego. Z danych za 1990 rok wynika, że w mieście żyje ponad 10 tys. mieszkańców (Cаран 1994), z czego połowę stanowią Polacy (dane z kancelarii parafialnej). Istnieją tu dwie szkoły średnie z obowiązkowym ukraińskim językiem nauczania oraz od 1991 roku jedna polska szkoła średnia. Przejawem aktywności Polaków w dążeniu do utrzymania polskiej tożsamości jest utworzenie w 1989 roku Towarzystwa Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej. Do 1939 roku język polski był językiem państwowym: językiem szkoły, administracji i Kościoła. W Mościskach zawsze był otwarty kościół rzymsko-katolicki.

Materiał wykorzystany w pracy pochodzi z różnych źródeł mówionych i pisanych. Nagrania magnetofonowe rejestrowane były zarówno w sytuacji oficjalnej, jak i nieoficjalnej¹. W sytuacji oficjalnej informatorzy na ogół swobodnie rozmawiali na różne tematy, starając się włączać do swojego języka mówionego pewne elementy polszczyzny ogólnej. Pragnę tu dodać, że przeważającą liczbę informatorów znam osobiście, co ułatwiło mi ocenę niektórych wypowiedzi na tle językowego zachowania się tych osób poza badanymi sytuacjami. Znajomość gwarowego systemu leksykalnego umożliwiła mi ustalenie, które zanotowane leksemy mają odpowiedniki w języku ogólnopolskim, czy są one trwałym elementem.

Mieszkańcy Mościsk i okolicznych wsi na co dzień posługują się językiem polskim. Język polski przekazywany jest z pokolenia na pokolenie. Poprawny, a nawet bardzo staranny język odnotowałam przede wszystkim u przedstawicieli najstarszego pokolenia

¹ Do artykułu zostały wykorzystane badania prowadzone w latach 1999–2004 w celu napisania pracy doktorskiej (KostECKA-SADOWA 2008: 113–260).

(tzn. urodzonych w latach 1920–1945). Z przeprowadzonych rozmów wynika, że nawet w ich kontaktach z ludnością ukraińską dominował język polski. Niektórzy informatory z najstarszego pokolenia do dziś nie znają języka ukraińskiego lub znają go bardzo słabo, większość z nich uczęszczała do polskiej szkoły.

Pokolenie ludzi urodzonych w latach 1946–1970 wprowadziło do języka polskiego najwięcej zapożyczeń z języka ukraińskiego i rosyjskiego. Spowodowało to zatarcie niektórych cech właściwych językowi polskiemu. Prawie wszyscy mieszkańcy mają możliwość stałego kontaktu z ukraińskim językiem literackim za pośrednictwem prasy, radia, telewizji, a także znają miejscową gwara ukraińską. Większość respondentów uczyła się języka ukraińskiego i rosyjskiego jako drugiego w dzieciństwie i podczas edukacji szkolnej. Zmiana kodu na ukraiński następuje w kontaktach oficjalnych: w urzędach, miejscach pracy, szkole ukraińskiej. Częste przechodzenie z jednego języka na drugi powoduje nasilenie się interferencji. Bilingwizm mówiących przyczynia się do wprowadzania dodatkowych cech ukraińskich do ich wypowiedzi. Polszczyzna mieszkańców badanych terenów jest przesiąknięta wpływami języka ukraińskiego i w mniejszym stopniu rosyjskiego we wszystkich warstwach językowych. O wpływach języka rosyjskiego czy ukraińskiego na język polski powstało sporo artykułów i prac (por. choćby Lehr-Spławiński 1938; Buttler 1973, 1989; Jurkowski 1974; Kwaśnicka 2005 i inni). W znacznym stopniu zapożyczenia te uwidaczniają się w języku Polaków na Kresach Wschodnich (por. Smułkowa 1996; Nepop 2002; Kurzowa 1983, 1993; Rieger, Cechosz, Dzięgiel 2002).

Zebrany w ten sposób materiał został porównany z istniejącymi już opisami gramatycznymi i leksykograficznymi języka kresów południowych, języka ogólnopolskiego i języka ukraińskiego. Problematykę do pewnego stopnia zbliżoną do poruszanej w tej pracy zawierają opracowania dotyczące polskich gwar wschodniej Lubelszczyzny, to jest gwar pozostających w kontakcie z gwarami ukraińskimi (Czyżewski 1982; Warchoń 1989), czy też okolic Siedlec (Cyran 1960).

Różnorodne elementy obce w mowie mieszkańców wykazują wielki stopień asymilacji formalnej i semantycznej. W wypowiedziach często są wtrącane wyrazy obce, jeśli się nie znalazło na bieżąco jakiegoś polskiego odpowiednika lub te wtrącenia trafniej oddają treść, którą chcą przekazać mówiący. Funkcjonują one na zasadzie słownictwa obiegowego, neutralnego, ale też często z nacechowaniem emocjonalnym.

Nasilenie interferencji ukraińskich i rosyjskich najczęściej występuje w mowie mieszkańców średniego i najmłodszego pokolenia. Ponadto można zaobserwować zróżnicowanie pokoleniowe danej gwary, zwłaszcza w leksyce.

W polszczyźnie Mościsk istnieją pewne tendencje słowotwórcze różniące ją od języka ogólnopolskiego. Różnice słowotwórcze pomiędzy polszczyzną Mościsk a językiem ogólnym polegają na odrębnych formantach, różnym stopniu produktywności pewnych typów słowotwórczych i różnicach w dystrybucji.

Liczne przykłady regionalnych afiksów świadczą o ciągłej żywotności tej polszczyzny kresowej. Często zdarza się, że są to pożyczki z języka ukraińskiego. Dla języka

mieszkańców badanej przeze mnie miejscowości charakterystyczna jest duża liczba deminutywów i augmentatywów.

Różnice w zakresie słowotwórstwa polszczyzny Mościsk i języka ogólnopolskiego można sprowadzić do następujących problemów:

- 1) różnic dotyczących produktywności przyrostków,
- 2) występowania specyficznych przyrostków,
- 3) różnic w dystrybucji formantów.

1. RÓŻNICE DOTYCZĄCE PRODUKTYWNOŚCI PRZYROSTKÓW

W analizowanej gwarze występują liczne struktury słowotwórcze, które są tworzone według modeli istniejących w języku literackim. W książce R. Grzegorzczkowej i J. Puzyriny znajdziemy dokładny opis rzeczowników sufiksalnych rodzimych (Grzegorzczkowa, Puzyrina 1979). Różnica polega na tym, że we współczesnej polszczyźnie nie ma takich derywatów, choć w systemie słowotwórczym są odpowiednie formacje i typy słowotwórcze, por.:

przyrostek *-acz*

— nazwy wykonawców czynności, np.:

kłapacz ‘ten, kto dużo kłapie, mówi’, *namawiacz* ‘ten, kto namawia’, *wymyślacz*, *zmyślacz* ‘ten, kto wymyśla, zmyśla’, *wyszczerczacz* ‘ten, kto wyszczerza zęby, wyśmiewa innych’; *zamawiacz* ‘znachor’;

— nazwy nosicieli cech, np.:

garbacz ‘ktoś z garbem’, *grzywacz* ‘ten, kto ma grzywę’, *nosacz* ‘ktoś z dużym nosem’, *wargacz* ‘ktoś z dużymi wargami’;

przyrostek *-ak*

— nazwy wykonawców czynności, np.:

jadak ‘ten, kto dużo je’, *mamlak* ‘ten, kto mamle, długo je’, *glimeziak* ‘ten, kto glimezi, tj. je niedbale, powolnie’;

— nazwy narzędzi, np.:

czesak ‘to, czym się czesze len’, *drapak* ‘stara miotła’; *duszak* ‘to, czym się dusi (rozgniata) ziemniaki’, *grabak* ‘to, czym się grabie’; *trzepak* ‘to, czym się trzepie; trzepaczka’; *ucierak* ‘to, co służy do ucierania’, *zwijak* ‘to, czym się zwija przędzę’;

— nazwy znamionujące, np.:

blaszak ‘naczynie z blachy’, *gamulak* ‘ktoś niezręczny’, *gliniak* ‘naczynie z gliny’, *głupak* ‘ktoś głupi’, *łaciak* ‘koń łaciaty’, *niemak* ‘ktoś niemy’; *półtorak* ‘dom półtora-piętrowy’

przyrostek *-ek*, przyrostek ten obok licznych zdrobnień w języku kresowym tworzy:

— nazwy czynności, np.:

obnówek ‘od obnowić — nabyć coś nowego z ubrania’, *wypominek* ‘od wypominać coś złego’, *poszanówek* ‘od poszanować’, *spominek* ‘od wspomnieć’;

— nazwy wykonawców czynności, np.:

niedomówek ‘ten, kto nie wszystko mówi’, *niemówek* ‘ten, kto nie mówi’, *gwizdek* ‘człowiek, który lubi gwizdać’;

— nazwy narzędzi, np.:

powodek ‘to, czym się powoduje koniem, lejce’, *świstek* ‘to, czym się śwista — gwizdże; gwizdek’;

przyrostek *-ka*

— nazwy zdrobniałe, np.:

pszeniczka, *topółka*, *dźwirka* ‘małe drzewi’;

— nazwy narzędzi, np.:

cedzka ‘to, czym się cedzi; szmatka’, *mytka* ‘to, czym się myje; szmatka do mycia naczyń’, *czerpaczka* ‘to, czym się czerpie, nabiera’;

— abstrakcyjne nazwy zawodów, np.:

rybaczka ‘rybactwo’, *mularzka* ‘mularstwo’; *rzeźbiarka* ‘rzeźbiarstwo’;

przyrostek *-nik*²

— nazwy wykonawców czynności, np.:

doradnik ‘ten, kto doradza’, *lamentnik* ‘ten, kto lamentuje’, *marudnik* ‘ten, kto marudzi’, *namownik* ‘ten, kto namawia’, *obmównik* ‘ten, kto obmawia kogoś’, *żartownik* ‘ten, kto żartuje’, *weselnik* ‘ten, kto się weseli, rozwesela’;

— nazwy znamionujące, np.:

odpustnik ‘ten, kto jest na odpuszczenie’; *paradnik* ‘ten, kto paraduje, stroi się’;

przyrostek *-iny (-yny)*

— nazwy czynności związane z pewnymi obrzędami, np.:

zaprosiny ‘od zaprosić’, *nawiedziny*³ ‘od nawiedzić’, *okliszczyny* ‘od okliszczyć się (zaręczyć się)’;

przyrostek *-yga*

— w funkcji ekspresywnej, wyrażającej lekceważenie, np.:

dziadołyga ‘od dziad’, *biadołyga* ‘od biadolić’, *pałyga* ‘od pałka’;

przyrostek *-aty*⁴

— nazwy intensywne, np.:

nosaty, *patłaty* ‘kudłaty’, *plaskaty*, *piegaty*;

² Znany również w okolicach Siedlec (Cyr an 1960: 182).

³ W *Słowniku języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego wyraz ten występuje z kwalifikatorem daw. (Doroszewski 1963, t. IV: 1266).

⁴ Formant ten rzadko występuje w okolicach Siedlec (Cyr an 1960: 189).

2. WYSTĘPOWANIE SPECYFICZNYCH PRZYROSTKÓW

Duża ilość form deminutywnych i augmentatywnych jest jedną z najwyraźniejszych osobliwości polszczyzny kresowej. Z ogromnej masy deminutywów i augmentatywów przedstawiam wyrazy o specyficznych przyrostkach lub nowych formach typowych dla polszczyzny Mościsk. Znajdują się tutaj również formanty zapożyczone z języka ukraińskiego, np. *-eńko*. Występują one najczęściej w języku mieszkańców pokolenia średniego, czyli ludzi urodzonych w latach 1946–1970.

a) w zakresie rzeczowników

— nazwy zdrobniałe

przyrostek *-aszek*: *paniaszek* ‘od pan’, *chlebaszek* ‘od chleb’;

przyrostek *-asia*: *kumasia* ‘od kuma’, *kochasia* ‘od kochaś’;

przyrostek *-eńko// -eńka*: *serdeńko* ‘od serce’, *duszeńka* ‘od dusza’;

przyrostek *-inka*: *trawinka* ‘od trawa’, *siostrzynka* ‘od siostra’, *szmacinka* ‘od szmata’;

— nazwy powiększające

przyrostek *-ica*: *palica* ‘duża pała’, *czapica* ‘duża czapa’;

przyrostek *-ucha*⁵: *kaczucha*, *świniucha*, *krowucha*, *zwierucha*, *żabucha*⁶;

— formanty w funkcji ekspresywnej, wyrażającej lekceważenie lub pobłażliwość

przyrostek *-aga*: *paniaga* ‘od pan’, *psiaga* ‘od pies’;

przyrostek *-ęta* (gw. *-ynta*): *fraczynta* ‘od fraki (ubrania)’, *majczynta* ‘od majtki’;

przyrostek *-icha// -ycha*: *kowalicha* ‘żona kowala albo od nazwiska Kowal’, *krawczycha* ‘krawcowa’, *mazurczycha* ‘od nazwiska Mazur’, *oblepicha* ‘krzew, który jest oblepiony, krzew rokitnik’, *parobczycha* ‘żona parobka’, *stolarzycha* ‘żona stolarza’, *wróżbicha* ‘wróżka, wróżbiarka’;

przyrostek *-ucha*: *cyganiucha*, *mamucha*, *bratucha*, *szczebiotucha* ‘osoba, która dużo i szybko mówi; szczebiocze’, *niegrzeczniucha*, *nieposiedziucha*.

b) w zakresie przymiotników

— nazwy intensywne

przyrostek *-owaty*: *durnowaty*, *ciasnowaty*, *głupkowaty*, *mokrowaty*, *mrukowaty*, *głuchowaty*, *siwowaty*, *zielonkowaty*.

3. RÓŻNICE W DYSTRYBUCJI FORMANTÓW

Polszczyznę Mościsk charakteryzuje częste pojawianie się dwu lub trzech przedrostków. Dodatkowy prefiks może wносить czasami jakiś odcień znaczeniowy, np. *przyodkryć* ‘otworzyć na chwilę’, *przyskrócić* ‘trochę skrócić’. Dużo jest archaizmów odno-

⁵ Czasem oprócz funkcji powiększającej przyrostek ten może pełnić funkcję ekspresywną.

⁶ Ten sufixk charakterystyczny jest też dla gwar z okolic Siedlec, zwłaszcza wschodniej części obszaru, sąsiadującej z gwarami ukraińskimi. Tworzy on głównie nazwy znamionujące, niekiedy z odcieniem powiększającym.

towanych w *Słowniku staropolskim*, *Słowniku polszczyzny XVI wieku*, jednakże w polszczyźnie mieszkańców Mościsk występują one w języku potocznym na zasadzie słownictwa obiegowego.

Różnice w zakresie prefiksacji czasowników

W badanej gwarze spotykamy sporo czasowników, które różnią się od odpowiedników ogólnopolskich tym, że mają inne prefiksy. Niektóre z nich są zapożyczone z języka ukraińskiego:

a) odmienna prefiksacja czasowników

do- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *o-*, *przy-*, *po-*, *z-*, *na-*): *dobudzić* ‘obudzić’, ukr. *добудити*; *dosłuchiwać si* ‘przysłuchiwać się’, *doszukiwać si* ‘poszukiwać’, *domiarkować* ‘zmiarkować’, *doradzać si* ‘naradzać się’;

od- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *na-*, *z-*): *odwracać* ‘nawracać’, *odmieniac* ‘zmieniać’, ukr. *відміняти*;

na- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *o-*, *s-*, *u-*, *w-*, *wy-*, *za-*): *na-dymić* ‘odymić’, *nagadywać* ‘wygadywać’, *nastać* ‘zastać’, *napominać* ‘wspominać’, *naprowadzić* ‘sprowadzić’, *natargować* ‘utargować’, *naschodzić się* ‘zejść się’;

ob- (głównie na miejscu ogólnopolskiego przedrostka *o-*): *obciekać* ‘ociekać’, *obczyścić* ‘oczyszczyć’, *obebrać* ‘obrać ziemniaki’, *obetrzeć* ‘wytrzeć, otrzeć’, *obezwać* ‘odezwać’, ukr. *обізвати*, *obgolić* ‘ogolić’, *obgarnońc* ‘ogarnać’, *obglondnońc* ‘ogłędnać’, ukr. *обглядати*; *obgryzać* ‘ogryzać’, ukr. *обгризати*; *obtoczyć* ‘otoczyć’, ukr. *обточити*; *obuczyć* ‘nauczyć’, *obmajić* ‘umaić’;

o- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *u-*, *z-*, *za-*, *po-*): *opić* ‘upić’, *opytać* ‘spytać, zapytać’, *osłodzić* ‘posłodzić’, *oprzengać* ‘zaprzęgać’;

s- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *o-*, *od-*, *przy-*, *u-*, *wy-*, *za-*): *scedzić* ‘odcedzić’, *scyganić* ‘ocyganić’, *sczyścić* ‘wyczyścić’, *spiec* ‘upiec’, *spłynońc* ‘upłynąć’, *spamientać* ‘przypomnieć’, *spytać* ‘zapytać’;

po- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *na-*, *u-*, *wy-*, *za-*): *pokupować* ‘nakupić’, *pogrozić* ‘zagrozić’, *poremontować* ‘wyremontować’, *posłać* ‘wysłać’, *powierzyć* ‘uwierzyć’, *pospytać* ‘zapytać’;

pod- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *o-*, *za-*): *podbudzić* ‘obudzić’, *podświecić* ‘nie całkiem zaświecić’;

przy- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *do-*, *wy-*): *przymyślić* ‘wymyślić’, *przyszukować* ‘doszyć, aby poszerzyć, wydłużyć’;

u- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *po-*, *wy-*, *z-*): *uradzić* ‘poradzić’, *ukazać* ‘pokazać’, *urobić* ‘wyrobić’, *uniewładnić* ‘obezwładnić’;

wy- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *s-*, *z-*, *u-*): *wybić* ‘zbić’, *wycedzić* ‘odcedzić, scedzić’, *wykrzyczeć* ‘skrzyczeć’, *wymeblować* ‘umeblować’, *wypalić* ‘spalić’, *wysiedzieć* ‘usiedzieć’, *wystraszyć* ‘przestraszyć’;

z- (głównie na miejscu ogólnopolskich przedrostków *do-*, *o-*, *roz-*): *zboleć* ‘rozboleć’, *zwiedzieć si* ‘dowiedzieć się’;

b) brak prefiksów

Niektóre czasowniki różnią się tym od odpowiednich form ogólnopolskich, że brak w nich prefiksu. Zjawisko to ma nie tyle charakter słowotwórczy, co leksykalny. Znajdują się tu również archaizmy, które odnotowane są w *Słowniku polszczyzny XVI wieku*. Należą one głównie do zasobu leksykalnego najstarszych mieszkańców badanych terenów:

brak przedrostka **z-**: *najdować si* ‘znajdować się’, *naliść* ‘znaleźć’;

brak przedrostka **s-**: *przeciwić si* ‘sprzeciwić się’, *przedać* ‘sprzedać’, *przontać* ‘sprzątać’;

brak przedrostka **po-**: *nażyczyć* ‘napożyczać’, *radzić* ‘poradzić’;

brak przedrostka **od-**: *mówić* ‘odmawiać (pacierz)’;

brak przedrostka **do-**: *tykać* ‘dotykać’.

Osobno trzeba wspomnieć o czasownikach dystrybutywnych, odmiennych od form języka ogólnego. Tworzone są one za pomocą następujących prefiksów:

do-: *doopowiadać* ‘dopowiedzieć’, *dopodorabiać* ‘podorabiać’;

na-: *nazdoganiać* ‘doganiać’, *naponastawiać* ‘ponastawiać’;

po-: *poobiecąć* ‘obiecąć’, *ponapijać si* ‘napić się, upić się’, *popozostawiać* ‘pozostawiać’, *ponarastać* ‘narosnąć’, *porozpisać* ‘rozpisać’; *porozpowiadać* ‘opowiadać’, *porozgadywać* ‘zgadywać’, *pouważać* ‘uważać’, *powymłócić* ‘wymłócić’, *powysiekać* ‘wysiekać’, *pozaduszać* ‘zadusić’;

wy-: *wynadokuczać* ‘nadokuczać’, *wyotwierać* ‘pootwierać’, *wyzebijać* ‘pozabijać’, *wyzamykać* ‘pozamykać’.

W grupie z prefiksem **po-** na uwagę zasługują struktury typu *poponadrywać*, w których prefiks *po-* dodano do czasownika dystrybutywnego. Form takich nie ma w języku ogólnym. Spotyka się je natomiast często w niektórych gwarach, m.in. w gwarze Domaniewka koło Łęczycy (por. Szymczak 1961). Oto przykłady form o dwu i trzech prefiksach:

poponadrywać ‘nadrywać’, *ponawybierać* ‘powybierać’, *ponawywieszać* ‘powywieszać’, *dopodobierać* ‘skończyć dobierać’, *ponawypiekać* ‘powypiekać’, *ponapoczynać* ‘poczynać’, *ponawystawiać* ‘powystawiać’, *ponaopowiadać* ‘naopowiadać’, *ponasprowadzać* ‘nasprowadzać’, *powystraszać* ‘wystraszyć’.

Używanie takich struktur charakteryzuje wszystkich mieszkańców zamieszkałych na tych terenach.

Z przedstawionego materiału można wywnioskować, że tendencje słowotwórcze polszczyzny kresowej idą w kilku kierunkach: z jednej strony jest wiele wyrazów, które w *Słowniku języka polskiego* pod red. W. Doroszewskiego oznaczone są kwalifikatorem jako archaizm; z drugiej strony w słownictwie ludności polskiej zamieszkałej na badanych terenach funkcjonują odrębne formanty oraz różny stopień produktywności niektórych z nich. Do tego dochodzą też zapożyczenia pewnych struktur lub formantów z języka ukraińskiego. Takie właśnie połączenia są znamienne dla badanej polszczyzny i stanowią o jej odrębnym charakterze.

BIBLIOGRAFIA

- Budniak D., 1986, *Polsko-ukraińskie powiązania leksykalne w XIV–XV w.*, Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, Filologia rosyjska 25, 71–78.
- Buttler D., 1973, *Nowsze zapożyczenia rosyjskie w języku polskim*, Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne Filii UW w Białymstoku, z. 6. Humanistyka, t. II, 5–13.
- Buttler D., 1989, *Elementy pochodzenia rosyjskiego we współczesnej polszczyźnie i kryteria ich oceny*, „Poradnik Językowy”, z. 8, 584–588.
- Cyran W., 1960, *Gwary polskie w okolicach Siedlec*, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Czyżewski F., 1982, *O interferencji językowej w gwarach włodawskich*, Biuletyn Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Humanistyka 24, nr 2, 65–72.
- Doroszewski W. (red.), 1958–1969, *Słownik języka polskiego*, t. 1–11, Warszawa.
- Dunaj B. (red.), 1999, *Słownik współczesnego języka polskiego*, Kraków.
- Dzięgieł E., 2000, *Zróżnicowanie gwar polskich na środkowej Ukrainie*, „Poradnik Językowy”, z. 6, 50–60.
- Grzegorzczak R., Puzynina J., 1979, *Słowotwórstwo współczesnego języka polskiego*, Warszawa.
- Грінченко Б., 1907–1909, *Словарь української мови*, т. I–IV, Київ.
- Jurkowski M., 1974, *Ukraińizmy w języku J. Słowackiego*, [w:] *Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich*, red. S. Kozak, M. Jakóbiec, Wrocław, 105–133.
- Jurkowski M., 1984, *Rutenizmy i orientalizmy w „Listach do Marysieńki” J. Sobieskiego*, [w:] *Studia nad Polszczyzną Kresową*, t. 3, red. J. Rieger, W. Werenicz, 155–167.
- Kostecka-Sadowa A., 2008, *Słownictwo gwar polskich w Mościskach i wsiach okolicznych*, [w:] *Słownictwo kresowe. Studia i materiały*, red. J. Rieger, Warszawa, 113–260.
- Kurzowa Z., 1983, *Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*, Warszawa–Kraków.
- Kurzowa Z., 1993, *Język polski Wileńszczyzny i kresów północno-wschodnich XIX–XX w.*, Warszawa.
- Kwaśnicka A., 2005, *Polsko-ukraińskie związki leksykalne w zakresie obrzędowości weselnej w gwarach okolic Przemysła*, Kraków.
- Lehr-Spławiński T., 1938, *Wzajemne wpływy polsko-ruskie w dziedzinie językowej*, [w:] idem, *Szkice z dziejów rozwoju i kultury języka polskiego*, Lwów–Warszawa, 105–127.
- Linde B., 1854, *Słownik języka polskiego*, t. 1–6, Lwów.
- Nepop L., 2001, *Problematyka badań nad słownictwem polskich gwar na Ukrainie*, *Studia nad Polszczyzną Kresową*, t. X, red. J. Rieger, 257–276.
- Nepop L., 2002, *Interferencja leksykalna i jej odmiany (na przykładzie słownictwa kresowego)*, [w:] *Język mniejszości w otoczeniu obcym*, red. J. Rieger, Warszawa, s. 101–129.
- Ожегов С.Н. (red.), 1953, *Словарь русского языка*, Москва.
- Rieger J., Cechosz I., Dzięgieł E., 2002, *Język polski na Ukrainie w końcu XX wieku*, Warszawa.
- Саган Ю., 1994, *Мостицька – краєзнавчі розмаїтості*, Мостицька.
- Słownik polszczyzny XVI wieku*, red. M.R. Mayenowa, F. Pełowski, t. I–XXVII, 1966–2000, Wrocław–Warszawa–Kraków.
- Słownik staropolski*, red. S. Urbańczyk, t. I–XI, 1953–2002, Wrocław.
- Словнику України*, Харків 2001–2007: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>.
- Smułkowska E., 1996, *Uwagi o języku najstarszego pokolenia inteligencji lwowskiej A.D. 1889/1990*, *Język Polski Dawnych Kresów Wschodnich*, t. 1, 223–255.
- Sojka-Masztalercz H., 1999, *Niektóre zjawiska słowotwórcze i leksykalne we współczesnym języku lwowian*, *Studia nad Polszczyzną Kresową*, t. IX, red. J. Rieger, Warszawa, 237–243.
- Szymczak M., 1961, *Słownik gwary Domaniwka w pow. łączymkim*, Łódź.
- Warchoł S., 1989, *Interferencje językowe jako zjawisko systemowe*, [w:] *Interferencje językowe na różnych obszarach Słowiańszczyzny*, red. S. Warchoł, Lublin, 1–54.

SUMMARY

Wordbuilding in the Polish dialect of southern borderland with the examples of Mościska and the region dialect (Comments on wordbuilding in the Polish dialect of southern borderland)

Key words: wordbuilding, dialect, southern borderland, borrowings.

This article is focused on the characteristic of wordbuilding patterns in the Polish dialect of people in the southern borderland.

Wordbuilding tendencies of this Polish borderland dialect split into several directions. On the one hand there are many items marked as archaic in *Słowniku języka polskiego (Dictionary of the Polish Language)*. On the other hand includes independent formants and different degrees of productivities of some other formants. Moreover, there are also Ukrainian loan structures and formants. The above mentioned combinations are significant for the dialect and determine its independent character.